

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางการนำไปใช้ในสถานศึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ทีศนา เขมมณี

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ทางสายกลาง

ความรู้

รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง

คุณธรรม

ซื่อสัตย์สุจริต ขยันอดทน สติปัญญา แบ่งปัน

นำไปสู่

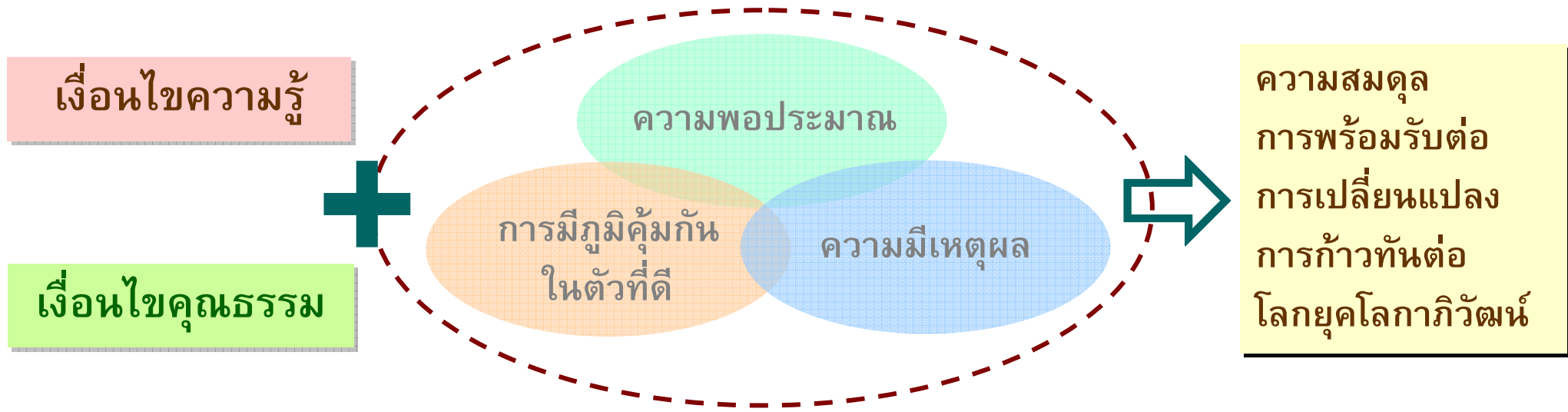
เศรษฐกิจ/สังคม/สิ่งแวดล้อม/วัฒนธรรม

สมดุล/พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

แผนภาพที่ ๑ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา: www3.cdd.go.th/cdregion03/pp.htm

ทางสายกลาง

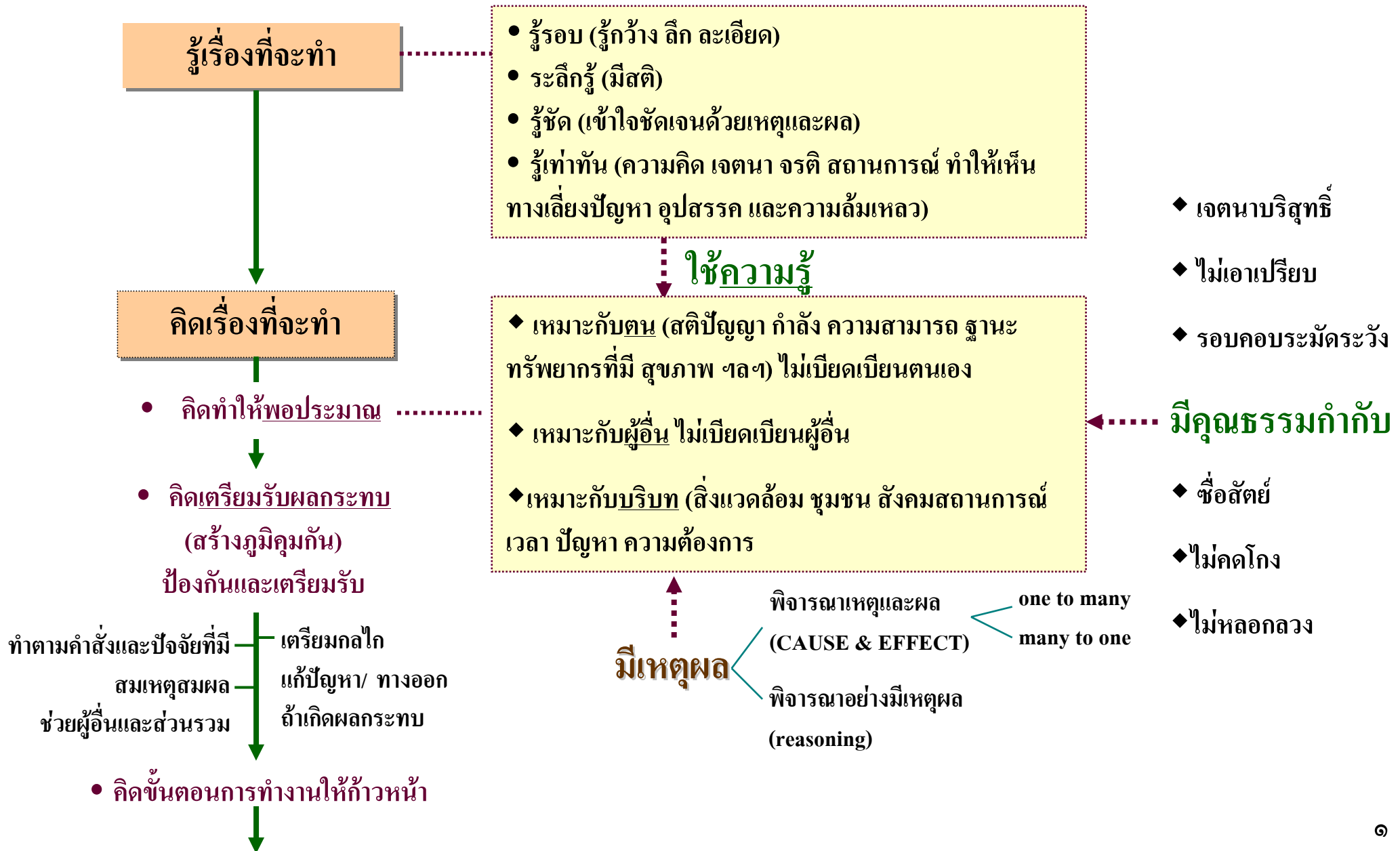

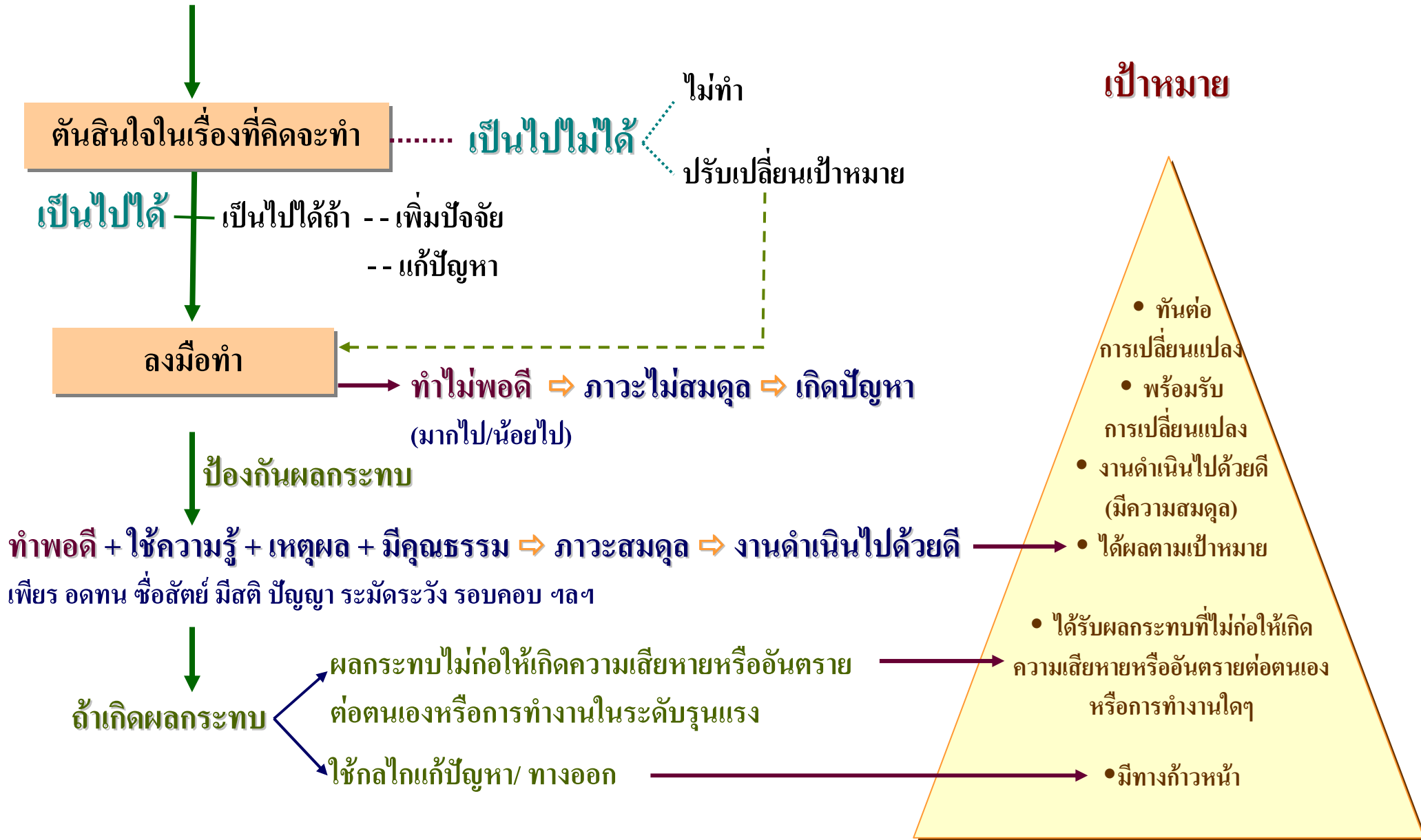
แผนภาพที่ ๒ คุณลักษณะ เจือปนไข และจุดหมายในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

**กระบวนการคิดและการปฏิบัติงาน
ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง**

กระบวนการคิดและการปฏิบัติงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เอกสารประกอบการบรรยาย
โดย รศ.ดร.ทีศนา แฉมมณี
ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555

กระบวนการคิดและการปฏิบัติงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เอกสารประกอบการบรรยาย
โดย รศ.ดร.ทศนา แจมมณี
ฉบับปรับปรุง: มกราคม 2555

เมื่อต้องการจะทำอะไร ควรดำเนินการคิดโดยใช้กระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้การคิดการกระทำของเรา ดำเนินไปในทางสายกลาง อันจะทำให้การดำรงอยู่เกิด ความพอดี ความสมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ดังนี้

๑. ศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่จะคิด / จะทำ

๑.๑ รู้รอบ (รอบรู้)

- รู้ให้กว้าง คือ รู้เรื่องที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะคิด / จะทำ ให้รอบด้านมากที่สุด
- รู้ให้ละเอียด คือ รู้รายละเอียดเกี่ยวกับ เรื่องที่เกี่ยวข้องให้มากที่สุด
- รู้ให้ลึก คือ รู้ว่า สิ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะคิด มีความสัมพันธ์โยงใย ตกกระทบบ้างกันอย่างไร

๑.๒ ระลึกรู้

- มีสติในการคิด ระลึกรู้ว่าตนกำลังคิดอะไร มีจุดมุ่งหมายอะไร
อะไรเป็นเหตุผลที่แท้จริง ฯลฯ

๑.๓ รู้ชัด

- มีความเข้าใจในเรื่องที่รู้อย่างกระจ่างชัด รู้ที่มาที่ไป รู้เหตุผล รู้ต้นตอ หนทาง

๑.๔ รู้เท่าทัน (ความรู้ ความคิด)

- รู้เท่าทันความคิด เจตนา จริต สถานการณ์ต่างๆ (ทำให้เห็นทางเลี่ยงปัญหา
อุปสรรค และความล้มเหลว) เช่น โฆษณาชวนเชื่อ การลดราคา
คำยินยอม คิดเข้าข้างตนเอง (เอาเปรียบคนอื่น อ้างว่าเพื่อช่วยให้เขาขยัน)

๒. คิด (วางแผน) ในเรื่องที่จะทำบนฐานของความรู้ เหตุผล และ คุณธรรม มุ่งให้เกิดความพอดี พอประมาณ

โดยพิจารณาถึง

๒.๑ คิดโดยใช้ความรู้ที่ชัดเจนเป็นฐาน ระลึกไว้ในความคิดและการคิด
ของตน และรู้เท่าทันความคิด เจตนา จริต สถานการณ์ต่างๆ

๒.๒ คิดทำอย่างพอประมาณ โดยพิจารณา

- ความเหมาะสมกับตน ไม่เบียดเบียนตนเอง (เหมาะกับสติปัญญา
ความรู้ ความสามารถ ฐานะ กำลัง สุขภาพ ทรัพยากรที่มี ฯลฯ)
- ความเหมาะสมกับคนอื่น ไม่เบียดเบียนคนอื่น
- ความเหมาะสมกับบริบท (สิ่งแวดล้อม ชุมชน สังคม สถานการณ์ เวลา
ปัญหา ความต้องการ ฯลฯ)

๒.๓ คิดอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณา

- เหตุและผล (Cause-Effect) เหตุอะไร จะให้ผลอะไร ผลอะไร เกิดจากเหตุอะไร เหตุ ๑ เหตุ อาจทำให้เกิดผลหลายอย่าง (one to many) ผล ๑ อย่าง อาจมาจากเหตุหลายเหตุ (many to one) ก็ได้ การสืบสาวหาเหตุและผล จึงเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อน
- การใช้เหตุผล (reasoning) มีความถูกต้อง มีตรรกะ สมเหตุสมผลหรือไม่

๒.๔ คิดโดยมีคุณธรรมกำกับ เช่น

- มีเจตนาบริสุทธิ์ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น มีความรอบคอบ ระมัดระวัง มีความซื่อสัตย์ ไม่คดโกง ไม่หลอกลวงผู้อื่น

๓. คิดเตรียมรับผลกระทบ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี

โดยการ

- ดำเนินงานในลักษณะที่จะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบ เช่น การทำตามคำสั่งและปัจจัยที่มี มีเหตุผลที่ดี ช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวม
- พิจารณาผลกระทบ (ทางลบ) ที่อาจจะเกิดขึ้น และเตรียมกลไกที่จะแก้ปัญหา หรือหาทางออก หากเกิดผลกระทบขึ้นจริง

๔. คิดขั้นตอนการทำงานให้ก้าวหน้า

- คิดวางแผนการทำงานขั้นต่อไป (หากงานที่จะทำให้เกิดความสำเร็จ) ให้ดีขึ้น พัฒนาขึ้น และก้าวหน้าขึ้น

๕. ตัดสินใจที่จะทำ / ไม่ทำตามທີ່คิด

- หากคิดแล้ว มีความเป็นไปได้ที่สามารถจะทำได้ตามเป้าหมายก็ลงมือทำ
- หากคิดแล้ว มีความเป็นไปได้ที่จะทำ ถ้าเพิ่มปัจจัยสนับสนุนบางอย่าง หรือแก้ปัญหาล่วงหน้า ก็ต้องดำเนินการในเรื่องนั้นก่อน แล้วจึงลงมือทำ
- หากคิดแล้ว เป็นไปไม่ได้ / เป็นไปได้อย่างยากมากที่จะทำ อาจจำเป็นต้องพิจารณาปรับ / เปลี่ยนเป้าหมาย หรือ ยกเลิกความคิดที่จะทำ

๖. ลงมือทำ

ให้เกิดภาวะสมดุล ซึ่งจะช่วยให้งานดำเนินไปด้วยดี และเกิดผลตามเป้าหมาย

- ทำตามแผนที่คิดไว้อย่างรอบคอบ อย่างพอดี พอประมาณ
- ทำโดยใช้ความรู้ มีการตรวจสอบ ประเมิน และปรับปรุงการกระทำ
- ทำอย่างมีคุณธรรม ขยัน อดทน เพียรพยายาม ซื่อสัตย์ มีสติ ใช้ปัญญา ฯลฯ
- ดำเนินงานในลักษณะที่จะช่วยป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบ

๗. หากเกิดผลกระทบ

- ใช้กลไกแก้ปัญหา/ ทางออก ที่คิดเตรียมไว้

จุดมุ่งหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง
(โลกมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม
วัฒนธรรม ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบทั้งด้านดีและเสีย
การพิจารณาอย่างรอบคอบตามปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียง ช่วยทำให้บุคคลรู้ว่าควรรับหรือไม่รับอะไร)

จุดมุ่งหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

เพื่อป้องกันไม่ให้อะไรใน

ได้รับความกระทบกระเทือนเสียหาย

(ในขณะที่เลือกรับการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบในแง่ดี

ก็จำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันไว้ที่ดีพอต่อ

การเปลี่ยนแปลงในแง่ไม่ดี เพื่อจำกัดผลกระทบให้อยู่ใน
ระดับที่ไม่ก่อให้เกิดความเสียหายหรือเป็นอันตรายต่อตนเอง
หรือการดำเนินงานต่างๆ)

จุดมุ่งหมายของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

มีความสมดุล

เพื่อให้บุคคล สังคม วัตถุ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ฯลฯ
อยู่ในสถานะที่มีความสมดุล ไม่เกิดปัญหาที่ก่อความเสียหาย
หรือเป็นอันตรายต่อทุกฝ่าย

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- ◆ SUFFICIENCY ECONOMY ไม่ใช่ SELF-SUFFICIENCY
- ◆ SELF-SUFFICIENCY หมายถึง การพึ่งตนเอง อยู่ได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องไปขอ/ซื้อ/พึ่งผู้อื่น
- ◆ SUFFICIENCY ECONOMY มีความหมายกว้าง
 - พอในความต้องการ (ตามอัตภาพ) ไม่สุดโต่ง ไม่โลภมาก มีความโลภน้อย ทำให้เบียดเบียนคนอื่น เบียดเบียนทรัพยากร เบียดเบียนโลกน้อยลง

- **การพัฒนา** ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง คำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยอาศัยความรู้และคุณธรรมในการวางแผนและการดำเนินชีวิต
- **การผลิต** เริ่มต้นจากการผลิตที่อยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเองให้ได้ก่อน คือ ผลิตให้พอมีพอกินให้ได้ก่อน โดยพิจารณาปัจจัยการผลิต เช่น ที่ดิน แรงงาน วัตถุดิบ ทุน ฯลฯ ที่ไม่เกินกำลังของตน แล้วจึงค่อยเริ่มขยายการผลิตให้สามารถเป็นที่พึ่งแก่ผู้อื่นต่อไป
- **การบริโภค** เริ่มจากบริโภคสินค้าและบริการที่ผลิตได้เองก่อน ต้องการสิ่งใด ก็ผลิตสิ่งนั้นก่อน เพื่อบริโภค การบริโภคสิ่งฟุ่มเฟือยสามารถทำได้ ถ้าไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน

SUFFICIENCY มีหลายระดับ

ระดับ ๑ แบบพื้นฐาน

คือ ความพอเพียงระดับบุคคลและครอบครัว สามารถพึ่งตนเองได้

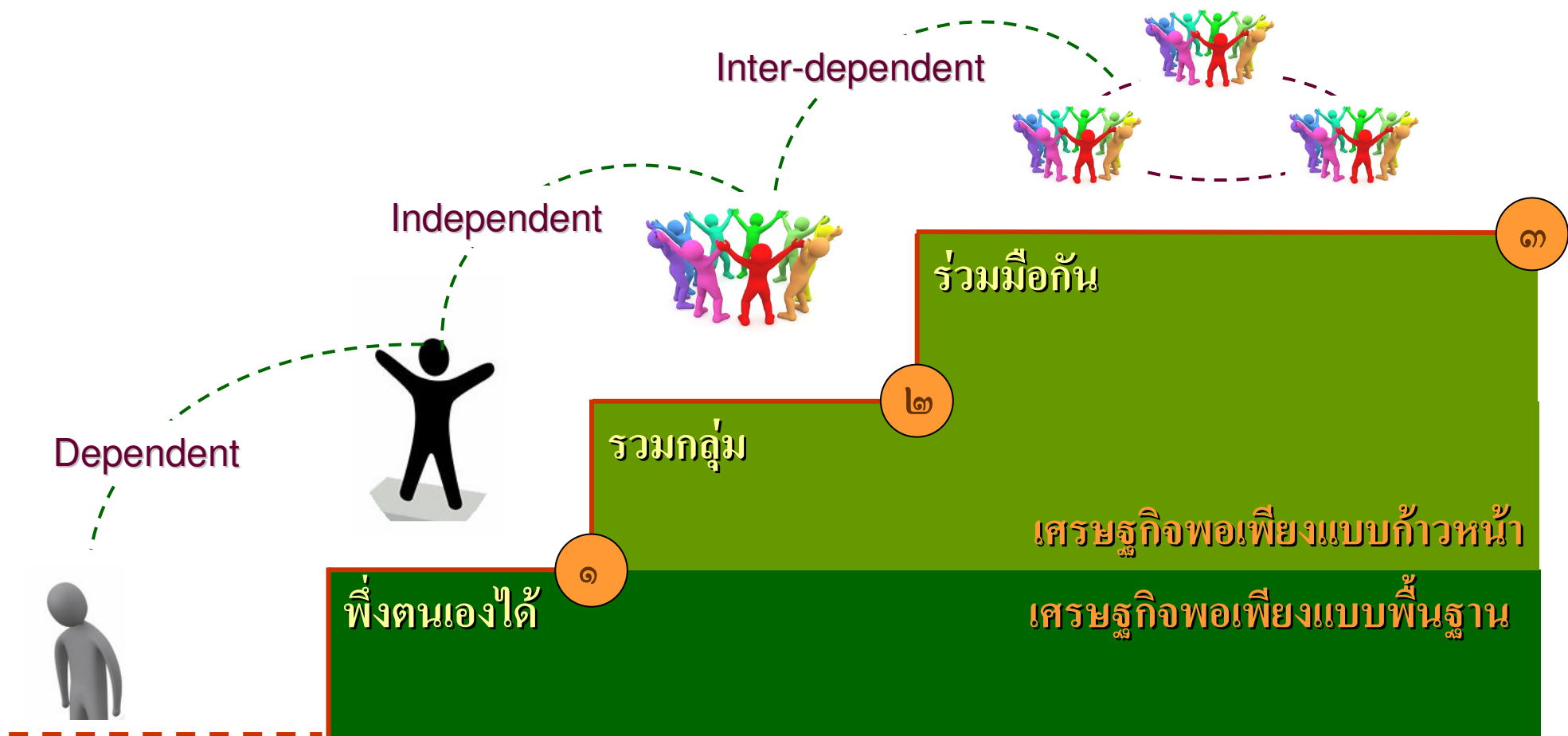
ระดับ ๒ แบบก้าวหน้าระดับกลุ่ม

คือ การรวมพลังกันดำเนินงาน เพื่อการผลิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ระดับ ๓ แบบก้าวหน้าระดับเครือข่าย

คือ การประสานงานและร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เพื่อขยาย
กิจกรรมทางเศรษฐกิจ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น

- ♦ การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำเป็นลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานก่อน คือ ให้พอมีพอกินใช้เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้ความรู้ วิธีการ และอุปกรณ์ที่ประหยัดและถูกต้องตามหลักวิชา ต่อไปจึงค่อยสร้างเสริมความเจริญให้ไปสู่ขั้นที่สูงขึ้น

แผนภาพที่ ๓ ระดับของเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความพอประมาณ

- ❖ ความเหมาะสมของการดำเนินงาน ทั้งในแง่ของขนาดและ
จังหวะเวลาที่เหมาะสมกับอัตราและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมี
ขั้นตอนในการดำเนินงานให้มีความก้าวหน้า โดยไม่ทำให้ตนเอง
และผู้อื่นเดือดร้อน

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

- ❖ การจัดองค์ประกอบของการดำเนินงานให้สามารถป้องกันผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในได้เป็นอย่างดี (ทำให้เกิดความเสี่ยงน้อยที่สุด)
 - ทำพอประมาณตามกำลังที่ตนมี
 - ทำอย่างสมเหตุสมผล
 - สร้างปัจจัยแวดล้อมที่เกื้อหนุน
 - ช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวม

ความมีเหตุผล

- ❖ การพิจารณา Cause-Effect หรือต้นเหตุและผลที่เกิดตามมาจากเหตุ นั้น เพื่อให้การดำเนินงานอยู่ในสภาพถูกต้องดังตามธรรมชาติ และได้รับผลที่พึงปรารถนาตามมา โดยปราศจากการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ไม่ใช่เพียงการพิจารณาเหตุผล (reasonableness) ของการกระทำ
- ❖ ผลที่เกิดจากเหตุและปัจจัย ผลหนึ่งอย่างอาจเกิดจากปัจจัยหลายอย่าง (many-to-one) และปัจจัยหนึ่งอย่างอาจให้ผลหลายอย่าง (one-to-many) เป็นการยากที่จะสืบสาวให้ได้ครบ

เงื่อนไขด้านความรู้

- ◆ **ความรู้รอบรู้** (รู้ลึกในงาน ถูกต้องตามหลักวิชา ใช้การได้ รู้กว้างในวิชาต่างๆ ข้อเท็จจริง สภาพแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องพัน)
- ◆ **ความระลึกรู้** (มีสติ ยั้งคิดพิจารณาดี-ชั่ว คุณ-โทษ)
- ◆ **ความรู้ชัด** (มีปัญญา คิดอย่างถูกต้องแยกแยะด้วยเหตุและผล จนเข้าใจสิ่งต่างๆ ได้อย่างกระจ่างชัด ถูกต้องตามเหตุผลและความจริง)
- ◆ **ความรู้เท่าทัน** (เข้าใจความคิด เจตนา จริต สถานการณ์ ฯลฯ ทำให้เห็นแนวทางหลีกเลี่ยงปัญหา อุปสรรค ความล้มเหลว)

เงื่อนไขด้านคุณธรรม

- ◆ เครื่องอภัยการดำเนินงานให้เป็นอย่างดีงาม
 - ความซื่อสัตย์สุจริต (ประพฤติชอบ ซื่อตรงต่อหน้าที่การงาน ต่อตนเองและผู้อื่น มีเจตนาบริสุทธิ์ ไม่คดโกง หลอกลวง เอาัดเอาเปรียบ) ส่งผลให้เกิดความสามัคคี ความเจริญ
 - ความอดทน พากเพียร (เพียรสร้างและเพียรรักษาความดี) ไม่ท้อถอย ส่งผลให้การดำเนินงานรุดหน้า
 - ความรอบคอบระมัดระวัง ส่งผลให้การทำงานไม่พลั้งพลาด

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ทศนา แคมมณี

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา

๑. การนำไปใช้ในวิถีชีวิต

- หมายถึง การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำรงชีวิต ซึ่งก็คือ การใช้หลักคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการคิดการกระทำต่างๆ ในชีวิตประจำวัน
- หลักคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็คือ 3 ห่วง 2 เงื่อนไข ซึ่งหากนำมาใช้ในการคิดอย่างเป็นกระบวนการ คือ มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นลำดับ ก็คือกระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา

๑. การนำไปใช้ในวิถีชีวิต (ต่อ)

- การพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน เกี่ยวกับกระบวนการคิดตามปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง และฝึกให้ผู้เรียนดำเนินการคิด ตามกระบวนการคิดนั้นย่อย ๆ ในการคิด-การกระทำต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะความชำนาญในการคิด เมื่อใดที่จะคิดจะทำอะไร ถ้าผู้เรียนสามารถใช้กระบวนการคิดดังกล่าวได้ด้วยตนเอง ก็แสดงว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้เกิดขึ้นในตัวของผู้เรียนแล้ว

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา

๑. การนำไปใช้ในวิถีชีวิต (ต่อ)

- ครู อาจารย์ และผู้เกี่ยวข้องสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำกันอยู่เป็นประจำในชีวิตประจำวัน การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในโรงเรียน / สถานศึกษา ได้แก่ การใช้น้ำ ไฟ กระดาษ และวัสดุต่าง ๆ อุปกรณ์การเรียน การรับประทานอาหาร การใช้เงิน การศึกษาเล่าเรียน การทำงาน การทำกิจกรรม การปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน และบุคคลต่าง ๆ การเล่น การพักผ่อน ฯลฯ

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา

๒. การจัดกิจกรรมส่งเสริมการใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- หมายถึง การส่งเสริมให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ตอบสนองการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การปลูกผัก การเลี้ยงสัตว์ การถนอมอาหาร การทำขนม การประดิษฐ์ของใช้จากวัสดุเหลือใช้ ฯลฯ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จะไปช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รู้จักพึ่งพาตนเอง มีรายได้เสริมใช้ประโยชน์จากสิ่งของที่ไม่ใช้แล้ว ฯลฯ

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา

๓. การนำไปใช้ในการสอน/การจัดการเรียนรู้

- หมายถึง การบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ลงในกิจกรรมการเรียนรู้ สาระวิชาต่าง ๆ ตามความเหมาะสมกับจุดประสงค์ และสาระการเรียนรู้ ซึ่งก็หมายความว่าผู้สอนต้องวิเคราะห์ก่อนว่า สาระการเรียนรู้ในส่วนใดสามารถนำปรัชญาไปใช้ได้

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา

๓. การนำไปใช้ในการสอน/การจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

เนื่องจากปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะเป็นโครงสร้าง/ รูปแบบ ที่ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญคือ **หลักคิด ๕ ประการ** ซึ่งเรียกกันโดยทั่วไปว่า **๓ ห่วง ๒ เงื่อนไข** คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน เงื่อนไขความรู้ และเงื่อนไขคุณธรรม หลักคิดทั้ง ๕ ประการนี้ถือเป็นองค์ประกอบของปรัชญา

การบูรณาการเพียงบางหลักคิดในการสอนแต่ละครั้ง จึงเป็นการสอนที่ส่งเสริมหลักคิดของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่ยังไม่ใช่การสอนให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นกระบวนการคิดที่ต้องใช้หลักคิดทั้ง ๕ ประการ ประสานสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างเป็นกระบวนการ หรือเป็นลำดับขั้นตอน

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา

ดังนั้นการบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงทำได้ ๒ ลักษณะ คือ

ลักษณะที่ ๑ เป็นการบูรณาการหลักคิด ๕ ประการ ที่เป็นองค์ประกอบของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบ**แยกส่วน**ตามความเหมาะสมกับเนื้อหา ซึ่งจะช่วยฝึกทักษะการคิดตามหลักคิดนั้น ๆ

ลักษณะที่ ๒ เป็นการบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งหมายถึงการบูรณาการกระบวนการคิดที่ใช้หลักคิดทั้ง ๕ อย่างประสานสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็น**กระบวนการ**หรือเป็นลำดับขั้นตอน

แนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในสถานศึกษา

ในการสอนสาระต่าง ๆ **สาระบางเรื่องอาจเหมาะกับหลักคิดบางหลัก** ผู้สอนจึงควรพิจารณาว่าสาระใดควรใช้การบูรณาการลักษณะใดจึงเหมาะสม

การบูรณาการในลักษณะที่ ๑ ทำได้ง่ายกว่าลักษณะที่ ๒ เพราะมีขอบข่ายที่แคบกว่า และสามารถช่วยส่งเสริมให้การบูรณาการในลักษณะที่ ๒ ทำได้ง่ายขึ้น เพราะผู้เรียนได้รับการฝึกทักษะการคิดย่อย ๆ ที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการคิดทั้งกระบวนการมาก่อนแต่ถ้าการบูรณาการทำในลักษณะที่ ๑ เพียงแบบเดียว ผู้เรียนก็จะยังไม่เกิดกระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป้าหมายสูงสุดในการสอนและการพัฒนาผู้เรียน

7 คำถามสำคัญ

เพื่อพัฒนากระบวนการคิด
ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

7 คำถามสำคัญเพื่อพัฒนากระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1. จะทำอะไร? ทำไมจึงทำ ?

- พิจารณา : ความสำคัญ ประโยชน์ คุณค่า ความคุ้มค่า

2. มีความพร้อม / ความเป็นไปได้ที่จะทำหรือไม่ ?

- พิจารณา : ความรู้ + 5 M – man, money, materials, management, market
- ตัดสินใจ : ทำได้, ทำได้แต่มีเงื่อนไข, ทำได้แต่ต้องปรับ/เปลี่ยนเป้าหมาย, ทำไม่ได้

3. มีความรู้เพียงพอในเรื่องที่จะทำหรือไม่? ต้องศึกษาหาความรู้อะไรเพิ่มเติม

- พิจารณาและศึกษาหาความรู้ที่จำเป็น : รอบรู้ (รู้กว้าง, รู้ละเอียด, รู้ลึก)

7 คำถามสำคัญเพื่อพัฒนากระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

4. จะทำอย่างไรจึงจะเกิดความพอดี/พอประมาณ และสามารถรองรับปัญหา หรือการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้ ?

4.1 จะทำโดยยึดหลักคุณธรรมอะไร (ทำเพื่ออะไร?- เจื้อนไขคุณธรรม)

4.2 ทำอย่างไรจึงจะพอดี/พอประมาณ

- พิจารณาโดยใช้หลักเหตุผล / ผลที่จะตามมาจากการกระทำ
- พิจารณาให้เหมาะสมกับตน (สติปัญญา ความรู้ ความสามารถ ฐานะ กำลัง สุขภาพ ทรัพยากรที่มี ฯลฯ) ไม่เบียดเบียนตนเองให้เดือดร้อน
- พิจารณาให้เหมาะสมกับผู้อื่น ไม่เบียดเบียนผู้อื่นให้เดือดร้อน
- พิจารณาให้เหมาะสมกับบริบท สิ่งแวดล้อม ไม่เบียดเบียนทำลายสิ่งแวดล้อม

4.3 พิจารณาถึงผลกระทบ ปัญหา หรือการเปลี่ยนแปลงที่อาจจะเกิดขึ้นใน อนาคต และเตรียมการที่จะรับมือจากผลกระทบนั้น

7 คำถามสำคัญเพื่อพัฒนากระบวนการคิดตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ต่อ)

5. ลงมือทำอย่างไรจึงจะสำเร็จ ?

- ทำโดยใช้ความรู้ ทำอย่างรอบคอบ ระมัดระวัง ทำอย่างมีคุณธรรม ขยัน อดทน เพียรพยายาม ซื่อสัตย์ มีสติ ใช้ปัญญา ฯลฯ
(เงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม)

6. อะไรที่ทำได้ดี อะไรที่ยังทำไม่ได้ดี จะปรับปรุงแก้ไขอย่างไร ?

- พิจารณา: ผลที่เกิดขึ้น กระบวนการ/วิธีการที่ทำ บุคคลที่เกี่ยวข้อง

7. เกิดการเรียนรู้อะไรขึ้นบ้างจากการคิด – การทำตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- พิจารณา: ความรู้ ความคิด การกระทำ เจตคติ การพัฒนาตนเอง และชีวิต

ชุดคำถามฝึกการใช้หลักคิดต่าง ๆ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: ความมีเหตุผล

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- ✚ มีเหตุผลอะไร ในการคิด/ทำ เรื่องนี้
- ✚ เหตุผลดังกล่าว ถูกต้อง (ตามหลักนิรนัย-อุปนัย) ไหม อย่างไร น่าเชื่อถืออย่างไร มีหลักฐานอะไร
- ✚ การคิด/ทำเรื่องนี้ อาจเกิดผลอะไรตามมา ในระยะสั้นและระยะยาว
- ✚ ถ้าเกิดผลดีในระยะสั้น แต่เกิดผลเสียในระยะยาว จะทำอย่างไร
- ✚ ถ้ารู้แล้วว่า จะเกิดผลอะไรตามมา จะตัดสินใจอย่างไร

ชุดคำถามฝึกการใช้หลักคิดต่าง ๆ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: ความพอประมาณ

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- # ตนมีความรู้เพียงพอหรือไม่? ถ้าไม่พอจะแสวงหามาได้หรือไม่ อย่างไร
- # ตนมีความสามารถพอที่จะทำหรือไม่? ถ้าไม่มีพอ จะสามารถหาทางแก้ปัญหานั้นได้หรือไม่ อย่างไร
- # ตนอยู่ในฐานะที่จะทำหรือไม่ ถ้าไม่อยู่ในฐานะ จะสามารถแก้ปัญหานั้นได้หรือไม่อย่างไร
- # ตนมีทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอหรือไม่ ถ้าไม่พอจะมีวิธีการหามาได้หรือไม่ อย่างไร

ชุดคำถามฝึกการใช้หลักคิดต่าง ๆ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: ความพอประมาณ (ต่อ)

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- มีความเหมาะสมกับกาลเทศะ สถานการณ์หรือไม่ อย่างไร
- จะทำให้ตนเองเดือดร้อน/ได้รับผลเสียหรือไม่ เพียงใด ตนสามารถรับความเดือดร้อนนั้นได้เพียงใด จะมีวิธีการแก้ไขได้หรือไม่อย่างไร
- จะทำให้คนอื่นเดือดร้อน/ได้รับผลเสียหรือไม่ เพียงใด จะมีวิธีการแก้ไขได้หรือไม่อย่างไร
- จะทำให้สิ่งแวดล้อม สังคม โลก เดือดร้อน/ได้รับผลเสีย (ทั้งทางด้านกายภาพ สังคม วัฒนธรรม จิตวิญญาณ ฯลฯ) หรือไม่เพียงใด จะมีวิธีการแก้ไขได้หรือไม่ อย่างไร

รวมคำถามฝึกการใช้หลักคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: ความพอประมาณ

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- ✚ คนมีความรู้เพียงพอหรือไม่? ถ้าไม่พอจะแสวงหามาได้หรือไม่ อย่างไร
- ✚ คนมีความสามารถพอที่จะทำหรือไม่? ถ้าไม่มีพอ จะสามารถหาทางแก้ปัญหาได้หรือไม่ อย่างไร
- ✚ คนอยู่ในฐานะที่จะทำหรือไม่ ถ้าไม่อยู่ในฐานะ จะสามารถแก้ปัญหาได้หรือไม่อย่างไร
- ✚ คนมีทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอหรือไม่ ถ้าไม่พอจะมีวิธีการหามาได้หรือไม่ อย่างไร
- ✚ มีความเหมาะสมกับกาลเทศะ สถานการณ์หรือไม่ อย่างไร
- ✚ จะทำให้ตนเองเดือดร้อน/ได้รับผลเสียหรือไม่ เพียงใด ตนสามารถรับความเดือดร้อนนั้นได้ เพียงใด จะมีวิธีการแก้ไขได้หรือไม่อย่างไร
- ✚ จะทำให้คนอื่นเดือดร้อน/ได้รับผลเสียหรือไม่ เพียงใด จะมีวิธีการแก้ไขได้หรือไม่อย่างไร
- ✚ จะทำให้สิ่งแวดล้อม สังคม โลก เดือดร้อน/ได้รับผลเสีย (ทั้งทางด้านกายภาพ สังคม วัฒนธรรม จิตวิญญาณ ฯลฯ) หรือไม่เพียงใด จะมีวิธีการแก้ไขได้หรือไม่ อย่างไร

ชุดคำถามฝึกการใช้หลักคิดต่าง ๆ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: การมีภูมิคุ้มกัน

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- สิ่ง/ผลที่คาดหวังจะได้รับจากการคิด/ทำนั้นมีอะไรบ้าง
- จะดำเนินการอย่างไร เพื่อให้สิ่งที่คิด/ทำนั้น บรรลุผล
- ผลที่คาดหวังจะได้รับ มีอะไรบ้าง
- ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น (ทั้งในด้านการดำเนินการ และผลที่ได้รับ) มีอะไรบ้าง
- ถ้าเกิดปัญหานั้น ๆ จะส่งผลเสียต่อตนอย่างไร ตนจะสามารถรับผลเสียดังกล่าวได้เพียงใดจะมีวิธีอะไรที่จะป้องกันหรือรับมือกับปัญหานั้น ให้ตนสามารถดำรงอยู่ในระดับที่ตนรับได้

ชุดคำถามฝึกการใช้หลักคิดต่าง ๆ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: การมีภูมิคุ้มกัน (ต่อ)

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- ในอนาคต อาจมีการเปลี่ยนแปลงอะไรเกิดขึ้นบ้าง
- ถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวขึ้น จะส่งผลกระทบต่อตนเองอย่างไร
- มีจุด/ช่องโหว่อะไรบ้างในการคิด/ทำของตน ที่เสี่ยงต่อการเกิดปัญหา/ผลเสีย/ผลกระทบต่าง ๆ วิธีอะไรที่จะสามารถช่วยป้องกันหรือลดปัญหาและความเสี่ยงนั้น
- มีหลักคิด หลักธรรมอะไรบ้างที่สามารถใช้เป็นเกราะ/ภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตของเราและเรามีคุณสมบัติดังกล่าวมาน้อยเพียงใด ควรพัฒนาตนเองในเรื่องใด อย่างไร เพื่อให้ตนเองมีภูมิคุ้มกันที่ดีในการดำรงชีวิต

รวมคำถามฝึกการใช้หลักคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: การมีภูมิคุ้มกัน

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- สิ่ง/ผลที่คาดหวังจะได้รับจากการคิด/ทำนั้นมีอะไรบ้าง
- จะดำเนินการอย่างไร เพื่อให้สิ่งที่คิด/ทำนั้น บรรลุผล
- ผลที่คาดหวังจะได้รับ มีอะไรบ้าง
- ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น (ทั้งในด้านการดำเนินการ และผลที่ได้รับ) มีอะไรบ้าง
- ถ้าเกิดปัญหานั้น ๆ จะส่งผลกระทบต่อตนอย่างไร คุณจะสามารถรับผลเสียดังกล่าวได้เพียงใด จะมีวิธีอะไรที่จะป้องกันหรือรับมือกับปัญหานั้น ให้ตนสามารถดำรงอยู่ในระดับที่ตนรับได้
- ในอนาคต อาจมีการเปลี่ยนแปลงอะไรเกิดขึ้นบ้าง
- ถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวขึ้น จะส่งผลกระทบต่อตนอย่างไร
- มีจุด/ช่องโหว่อะไรบ้างในการคิด/ทำของตน ที่เสี่ยงต่อการเกิดปัญหา/ผลเสีย/ผลกระทบต่าง ๆ วิธีอะไรที่จะสามารถช่วยป้องกันหรือลดปัญหาและความเสี่ยงนั้น
- มีหลักคิด หลักธรรมอะไรบ้างที่สามารถใช้เป็นเกราะ/ภูมิคุ้มกันในการดำรงชีวิตของเรา และเรามีคุณสมบัติดังกล่าวมาน้อยเพียงใด ควรพัฒนาตนเองในเรื่องใด อย่างไร เพื่อให้ตนเองมีภูมิคุ้มกันที่ดีในการดำรงชีวิต

ชุดคำถามฝึกการใช้หลักคิดต่าง ๆ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: ความรู้

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- ✚ เรื่องที่จะคิด/ทำ จำเป็นต้องใช้ความรู้อะไรบ้าง
- ✚ ตนมีความรู้ในเรื่องที่จะคิด/ทำ อะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด
- ✚ มีอะไร/ใครที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะคิด/ทำ อีกบ้าง พยายามระดมมาให้ครอบคลุมรอบด้าน
- ✚ รู้อะไรบ้างเกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้อง และยังไม่รู้อะไรอีก สิ่งที่ไม่รู้จะมีผลต่อเรื่องที่จะคิด/ทำหรือไม่ จะแสวงหาข้อมูลความรู้ เหล่านั้นได้ที่ไหนอย่างไร
- ✚ เรื่องที่รู้มีรายละเอียดเพียงพอหรือไม่ จะไปศึกษาหารายละเอียดได้ที่ไหนอย่างไร

ชุดคำถามฝึกการใช้หลักคิดต่าง ๆ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: ความรู้ (ต่อ)

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- เรื่องที่รู้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างไร มีผลตกกระทบต่อกันอย่างไร อะไรเป็นเหตุให้เกิดผลอะไร ผลอะไรมาจากสาเหตุอะไร สาเหตุหนึ่งอาจก่อให้เกิดผลอะไรได้หลายอย่าง อะไรบ้าง ผลที่เกิดขึ้นอาจมาจากหลายสาเหตุ อะไรบ้าง
- มีความสงสัย ไม่เข้าใจ ในเรื่องใด จะขจัดปัญหานี้ได้อย่างไร
- จะรู้ได้อย่างไรว่า ความรู้ใดดี น่าเชื่อถือ มีประโยชน์
- ถ้าจะคิด/ทำ โดยขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนั้น อาจเกิดผลอะไรตามมาบ้าง ผลที่เกิดขึ้นจะทำให้เกิดปัญหาอะไรได้บ้าง

รวมคำถามฝึกการใช้หลักคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: ความรู้

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- เรื่องที่จะคิด/ทำ จำเป็นต้องใช้ความรู้อะไรบ้าง
- ตนมีความรู้ในเรื่องที่จะคิด/ทำ อะไรบ้าง มากน้อยเพียงใด
- มีอะไร/ใครที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะคิด/ทำ อีกบ้าง พยายามระดมมาให้ครอบคลุมรอบด้าน
- รู้อะไรบ้างเกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้อง และยังไม่รู้อะไรอีก สิ่งที่ไม่รู้จะมีผลต่อเรื่องที่จะคิด/ทำ หรือไม่ จะแสวงหาข้อมูลความรู้ เหล่านั้นได้ที่ไหนอย่างไร
- เรื่องที่รู้มีรายละเอียดเพียงพอหรือไม่ จะไปศึกษาหารายละเอียดได้ที่ไหน อย่างไร
- เรื่องที่รู้ มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างไร มีผลตกกระทบต่อกันอย่างไร อะไรเป็นเหตุให้เกิดผลอะไร ผลอะไรมาจากสาเหตุอะไร สาเหตุหนึ่งอาจก่อให้เกิดผลอะไรได้หลายอย่าง อะไรบ้าง ผลที่เกิดขึ้นอาจมาจากหลายสาเหตุ อะไรบ้าง
- มีความสงสัย ไม่เข้าใจ ในเรื่องใด จะจัดปัญหานี้ได้อย่างไร
- จะรู้ได้อย่างไรว่า ความรู้ใดดี น่าเชื่อถือ มีประโยชน์
- ถ้าจะคิด/ทำ โดยขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องนั้น อาจเกิดผลอะไรตามมบ้าง ผลที่เกิดขึ้นจะทำให้เกิดปัญหาอะไรได้บ้าง

ชุดคำถามฝึกการใช้หลักคิดต่าง ๆ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: คุณธรรม

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- ✚ จะคิด/ทำเรื่องนี้ ไปเพื่ออะไร สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ดีงาม มีคุณ มีประโยชน์ หรือไม่
- ✚ วิธีการคิด/ทำ เพื่อให้ได้ผลตามคาดหวัง มีหลายวิธี อะไรบ้าง แต่ละวิธีมีความเหมาะสมตามหลักคุณธรรมอย่างไร จะเลือกใช้วิธีไหน เพราะอะไร
- ✚ สิ่งที่จะคิด/ทำนั้น อะไรเป็นประโยชน์ส่วนตน อะไรเป็นประโยชน์ส่วนรวม จะทำอย่างไรเพื่อประสานประโยชน์ทั้ง 2 ส่วนให้เหมาะสม สมดุล

ชุดคำถามฝึกการใช้หลักคิดต่าง ๆ ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: คุณธรรม (ต่อ)

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- คุณธรรมอะไรบ้างที่จำเป็นต่อการคิด/ทำเรื่องนี้ เพราะอะไรจึงจำเป็น และ จะพัฒนา/จัดการอย่างไร ให้การดำเนินงานเป็นไปตามคุณธรรมดังกล่าว
- ในการคิด/ทำเรื่องนี้เกิดปัญหาด้านคุณธรรมอะไรขึ้นบ้าง ตรงจุดไหน อย่างไร และ จะส่งผลต่อผลที่คาดหวังอย่างไร จะสามารถหาทางป้องกัน หรือลดปัญหาดังกล่าวได้อย่างไร
- ตนเองมีคุณธรรมดังกล่าวมากน้อยเพียงใด (เช่น ความเพียร อดทน ซื่อสัตย์) เพียงพอที่จะช่วยให้เกิดความสำเร็จหรือไม่ ถ้าไม่พอ จะพัฒนาตนเองอย่างไร หรือ จะมีวิธีการแก้ปัญหายังไร

รวมคำถามฝึกการใช้หลักคิดตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักคิด: คุณธรรม

สิ่งที่คิดจะทำนั้น

- ✚ จะคิด/ทำเรื่องนี้ไปเพื่ออะไร สิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ดีงาม มีคุณ มีประโยชน์ หรือไม่
- ✚ วิธีการคิด/ทำ เพื่อให้ได้ผลตามคาดหวัง มีหลายวิธี อะไรบ้าง แต่ละวิธีมีความเหมาะสมตามหลักคุณธรรมอย่างไร จะเลือกใช้วิธีไหน เพราะอะไร
- ✚ สิ่งที่จะคิด/ทำนั้น อะไรเป็นประโยชน์ส่วนตัว อะไรเป็นประโยชน์ส่วนรวม จะทำอย่างไร เพื่อประสานประโยชน์ทั้ง 2 ส่วนให้เหมาะสม สมดุล
- ✚ คุณธรรมอะไรบ้าง ที่จำเป็นต่อการคิด/ทำเรื่องนี้ เพราะอะไรจึงจำเป็น และจะพัฒนา/จัดการอย่างไร ให้การดำเนินงานเป็นไปตามคุณธรรมดังกล่าว
- ✚ ในการคิด/ทำเรื่องนี้เกิดปัญหาด้านคุณธรรมอะไรขึ้นบ้าง ตรงจุดไหน อย่างไร และ จะส่งผลกระทบต่อผลที่คาดหวังอย่างไร จะสามารถหาทางป้องกัน หรือ ลดปัญหาดังกล่าวได้อย่างไร
- ✚ ตนเองมีคุณธรรมดังกล่าวมากน้อยเพียงใด (เช่น ความเพียร อดทน ซื่อสัตย์) เพียงพอที่จะช่วยให้เกิดความสำเร็จหรือไม่ ถ้าไม่พอ จะพัฒนาตนเองอย่างไร หรือ จะมีวิธีการแก้ปัญหาอย่างไร

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางการนำไปใช้ในสถานศึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ทีศนา เขมมณี